

**Theologiæ Speculativæ Scholasticis Prælectionibus Et
Exercitiis Accommodatæ Libri IV**

Haunold, Christoph

Ingolstadii, 1678

Capvt V. De Regvgla Moralitatis Remota, Hoc Est, Moralitate Obiectiva.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82733](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82733)

nec sit probabile, quod sit duodecima: item si dubitas, an compleveris annum vigesimum primum, non teneris jejunare. Econtra si dubites, an defecto fueris vel sis in casu exemptionis, postquam scilicet aliquid egisti, supra quod per se cadit lex, obligaris lege: v. g. si vovisti aliquid, dubitamus an habueris sufficientem aetatem, teneris voto, quia contra votum certe factum non quia fuit in possessione libertatis. Ex hoc recte deducit Card. de Lugo, quod si noctu bibas, dubitans an sit audita duodecima, non licet tibi sequenti die communicare, quia non potes probare, quod caperis possidere jus ad communionem post factum haustum, cum tamen cer-

tum sit, te per haustum redditum esse incapacem communionis pro aliquo die. Scio aliquos contrarium opinari, sed eorum opinionem nunquam auderem practicare.

301. Respondeatur 4. Si certus es de lege lata, sed dubitas de tua satisfactione, v. g. an jam recitaveris Breviarium, teneris adhuc recitare, nisi ex certis conjecturis possis deponere dubium. Ratio est, quia obligationi certa non satisfit solutione dubia. Et in his omnibus apparet, quomodo ex Judicio speculativè dubio enascatur iudicium evidens de honestate vel in honestate actus.

C A P V T V.

DE REGVLA MORALITATIS REMOTA, HOC EST, DE MORALITATE OBIECTIVA.

CONTROVERSIA I.

Quænam sit Fundamentalis Regula Morum.

§. PRIMVS.

Questionis status & difficultas proponitur.

302. Conveniunt DD. quod antecedenter ad actum Voluntatis, quo eligimus aliquid objectum, v. g. eleemosynam, vindictam, Restitutionem, Detractionem, Temperantiam, Furtum &c. quod, inquam, supponatur in objecto bonitas aliqua vel malitia moralis objectiva, quæ sit prima radix moralitatis formalis, transmutata in ipsum actum, quo volumus illud objectum, cum advertentia ad talen bonitatem vel malitiam.

303. Porro licet prædicatum *Honesti & In honesti*, residat tanquam in principali analogato in ipso actu, & non in objecto, sicut veritas dicitur principaliter residere in actu intellectus, negari tamen non potest, in ipso objecto existente prædicatum, proper quod temperantia potius quam fornicatio habeat, ut amari possit amore laudabili & honesto: & hoc est quod dici solet, nostros actus specificari ab objecto. Verum quidem est, objectum posse denominari honestum ab ipso actu honesto quo amabile est, sicut objectum denominatur visibile à visione, sed sicut malus explicatur visibilitas radicalis objecti per ordinem ad visionem, cum visio non possit explicari, nisi per ordinem ad tale objectum, sicut que committeretur circulus viriosus, ita pariter honestas radicalis objecti non potest explicari di-

cendo: illud esse objectum honestum, quod est amabile amore honesto, nam ipse amor honestus debet explicari per ordinem ad objectum honestum radicaliter. Itaque sicut in explicanda visione inveniendum est aliquid prædicatum explicable independenter ab ordine ad visionem, nempe: *esse coloratum*: ita ad intelligendum actum honestum, debemus in objecto reperire aliquid prædicatum explicable, independenter ab honestate ipsius amoris, & consequenter amor honestus erit ille, qui tali modo tendit in objectum habens tale prædicatum, & hoc prædicatum vocabitur *Moralitas objectiva*.

304. Hoc autem prædicatum difficultime assignari, constabit ex varietate sententiarum.

§. II.

Referuntur aliorum sententia.

PRIMA declaratio Moralitatis est Corduba, Almaini, & aliorum, apud Vasquez, Honestatem vel In honestatem aliud non esse, quam Conformatum vel disformatum cum Lege divina, vel judicante, vel præcipiente.

Secunda est, Theophilii Reynaudi *disp. 4. q. 1. a. 5.* Moralitatem objectivam esse radicalem conformitatem vel disformatem objecti cum recta

recta ratione. Haec duas sententiae rem non explicant. Redit enim quæstio, quodnam sit in objecto fundamentum, ut Lex divina, & ratio potius judicet, Eleemosynam esse bonam quam furtum, cum in utroque casu unus locupletetur, & alter detinendum patiatur. Lex divina præcipiens, & præcipiendo reddens oppositum objectum dishonestum, non pertinet ad præsentem quæstionem: non enim investigamus hanc regulam Moralitatis, quæ solùm ideo reperitur in objectis, quia præcipiuntur vel prohibentur, v.g. faciunt audire, jejunare &c. quando præceptum est. Sed quæ reperitur in objectis, & quæ ratio dictat præcipi aut consuli à Deo, quia bona sunt.

305. Tertia sententia est Geronis, Bonavent. Okami, & Andreae de Castro novo, apud eundem Vasquez: primam Regulam Honestatis esse legem aeternam, vel in seipso, vel quatenus participatur à lege humana. Ab hac sententia ex una parte vix differt P. Esparza, quia Moralitatem objectivam denique desumit à Voluntate Dei vel necessaria vel libera, qua vult aliqua conducere ad nostrum ultimum finem, alia verò abducere.

306. Nec hæc sententia exhaustit difficultatem. Contra enim est primò. Tametsi in aliquo sensu verissimum sit, & infra asseretur, Voluntatem Dei, metaphysicè rem examinando, esse ultimum complementum Moralitatis Objectivæ, hæc tamen voluntas Dei nobis naturaliter non constat immediatè, sed mediante dictamine rationis, quo judicamus à Deo prohiberi furtum, propter ejus intrinsecam malitiam, quam malitiam nisi in furto deprehenderemus, ne suspicaremur quidem de Voluntate Dei prohibente. Semper ergo redit quæstio, vndenam habemus, quod Deo displiceat, & quidem necessarium, furtum, & placeat Eleemosyna. Neque aliquid lucis afferit, quod addit P. Esparza, illa esse honesta, quæ conducunt ad ultimum finem, illa in honesta, quæ abducunt ab ultimo fine. Contra enim est, quia furtum non abducit ab ultimo fine, nisi denominativè, & ratione voluntatis moralis: hæc autem est moralitas formalis & non objectiva: ergo tandem hic author explicat Moralitatem Objectivam per Moralitatem Formalem, cum contrarium fieri debeat. Breviter. Hac ratione non explicatur, quid mali inveniat nostra ratio in furto, propter quod dictet, quod illius volitio abducat ab ultimo fine. Hanc ipsam Regulam alij terminis efferrunt alij RR. Deum sub ratione ultimi finis esse primam & universalem Regulam: secundam verò regulam honesti & in honesti, esse Bonum proprium, seu Felicitatem cuiusque hominis. Haec quidem Regulae sunt verissimæ, & apud Christianos indubitate, sed non tam sunt Regulae (qualem hinc inquirimus) quam definitiones, vel certè sunt Regulanis remota, hoc est, præcicè non applicabiles certis & determinatis objectis, qualis applicatio requiritur in nobis ut possimus formare di-

ctamen practicum: *Vtura est in honesta: Virginitas, Celibatus &c. sunt honesta.* Nam etiam si cum Deum esse ultimum finem nostrum, adhuc non inquirenda Regula practica cognoscendi vel evitender, vel probabiliter, vel denique etiam Regula dubitandi, utrum hoc vel illud objectum, & quomodo habeat vim conducendam ad ultimum finem aut abducendam. Asseverant ergo hi Autores regulam Moralitatis metaphysicè & sub consideratione metaphysicæ, non autem asseverant sub consideratione serviente ad directionem nostrum.

Quarta explicatio communis multorum est, illud esse Honestum, quod est conforme, seu consentaneum naturæ rationali quæ tali: illud verò in honestum, quod est difforme eidem naturæ. Ita Suarez hic tr. 3. d. 2. f. 2. Vasquez d. 58. c. 2. Hanc sententiam tametsi P. Arriag d. 19. f. 2. n. 13. rejecisset, dicens, per illam nihil penitus explicari, postea tamen s. 7. n. 35. & se fatur, se illam amplecti, sed cum nova explicatione mox referenda. Eandem rejicit P. Esparza q. 21. a. 5.

307. DICO, hanc regulâ imprimis explicari ignotum per aqæ ignotum: Nam Deus & Indecens formalissimè aliud non est, quam est *Decorum & Indecorum*: hi autem termini sunt: quæ morales & ignoti, ac est: *Honestum & In honestum*. hoc est, esse dignum honore vel vita pro.

308. Secundò sic argumentari licet. Vel hæc explicatio intelligit per *Naturam rationali*, illa prædicata hominum, quæ sunt contradicunt ab hoc, quod est: *operari honestè*, vel intelligit *Naturam humanam* prout includit hoc prædicatum: *operari honestè*. Si dicatur secundum, explicatur: quidem per idem, *honestum per honestum*: dices enim illud objectum esse honestum, quod est conforme naturæ ut potenti exercere actus accipient honestatem ab objecto habente talen conformitatem &c. qui est circulus, & processus in infinitum sine termino in quo sicut explicatio. Si verò dicatur primum. Contra est: *Præcis & seclusa facultate operandi honestè vel in honesta* non magis convenient naturæ Petri dare aliquid Paulo, quam aliquid eidem auferre: ergo non est major convenientia Eleemosyna quam finis: Huc faciunt plura exempla allata à P. Esparza. Peccata, inquit, Superbia, Invidia, Curiositatis, Infidelitatis, & similia versantur circa bona convenientia naturæ rationali quatenus rationali, quorum scilicet sunt incapaces substantia irrationales, & tamen hæc non sunt objecta honesta.

309. Quinta & Sexta Sententia possent esse duorum Cardinalium, Lugonis & Pallavicini, quorum posterior re ipsa vix differt à priore, nisi quid magis metaphysicè rem discutiat. Fatur enim à Lugone tradi quidem veram regulam Honestatis & In honestatis cognoscendam, sed non tradi bonam & accuratam definitionem. Verum

Logo non erat sollicitus de tradenda accurata definitio, sed de Regula. Quid in horum DD. doctrina placeat, aut scūs, deinceps indicabitur.

§. III.

Pro intelligenda vera Regula Moralitatis Objetiva quādam prenotantur.

30. Notandum primò. Bonum morale objectum, tamēs à parte rei identificetur cum bono iucundo, tanquam species cum genere, si Jucundum latè accipiatur, nempe affectum tranquillitate, pace, gaudio, & similibus bonis physicis, requisitis ad felicem statum torius Reipublica humanae, hoc tamen non est metiendum ex voluptate & commodo, quod objectum afferi sibi operanti. Potest enim quis honeste operari, tamēs nullam propriam voluntatem in ipsa operatione intendat, aut de præsenti consequatur. Attendenda ergo potius est voluptas & emolumentum commune totius vniuersi, ac præstium Naturæ rationalis. Nihilominus, ut Author naturæ allicet homines ad ardua quoq; audienda, sapienter ita dispositus, ut plerunque in rebus etiam acerbissimis honeste perferendis, invenerit operans solatium aliquod, atque privatum voluntatem, nempe aliorum hominum approbationem, &c. quibus homo naturali quodam modo alicetur & mulcetur.

31. Notandum 2. In declaratione Moralitatis objectivæ, vitandos esse terminos morales idem cum pari obscuritate significantes, cujusmodi sunt: *Honestum, Licitum, Decens, Dignum, Laudabile, Vituperabile, Indignum, Indecorum, Venitum, Inhonestum, Prohibitum &c.* & usurpando esse terminos notiores, qui significant objecta prius sub sensu & experientiam nostram cadunt. Illud enim vniuersum verissimum est, omnem conceptum mentis nostræ, qui fit per species alienas & abstractas, esse denique resolvendum in conceptum quendam experimentalem, & consequenter si quid definiendum est, cuius nomen significat rem conceptam per species abstractas, est definiendum per talia nomina, quæ in audiēte generent ejusmodi conceptum experimentalem, in quo se fundet ille conceptus abstractivas; ad hoc autem adhibenda sunt voces significativa objectorum sub sensu cadentium: omnis enim notitia abstracta rerum quæ per se immidē non cadunt sub experientiam, comparanda est per quasdam notitias experimentales, quarum beneficio rem aliquam latentem deprehendimus, v. g. notitiam Materiæ primæ comparationis per cognitiones experimentales transmutationum quæ sub sensu cadunt.

32. Hinc ex adverso sequitur, aliqua objecta esse, quæ non possumus clarioribus verbis exprimere aut definire; v. g. *Album*: & sunt illa, quæ significantur per vocem significantem immediate conceptum experimentalem illius

objecti peculiaris, vel conceptum vniuersalem quem intellectus potest facilissimè abstrahere à peculiaribus experientijs. Declarat hoc optimè Card. Pallavicinus: Sicut enim, inquit, sunt aliqua veritates immediatè notæ ex terminis, quæ vocantur prima principia ratiocinandi, & quæ per alias rationes probari nequeunt, sed per illas veritates probantur cetera, ita etiam sunt aliqua velut Elementa cognoscendi, quæ non possunt magis declarari, sed per illa declarantur cetera, adeoque sicut tunc dicimus aliquid scire, quando ejus veritatem in prima principia ratiocinandi resolvimus, ita dicimus aliquid intelligere, quando ejus explicationem ad prima principia cognoscendi reducimus. Ita ille. Neque obstat, quod hujusmodi objecta soleant etiam quandoque definiti, id enim fit, ad declarandum primum illius prædicatum, vel præcipuum aliquam illius proprietatem.

313. Notandum 3. Duo nobis in præsenti punto præstanda. Primo tradenda est definitio, hoc est, declaratio prædicti præcipui & primarij Honestatis vel Inhonestatis. Secundo tradenda est Regula, per quam explorare possumus, an huic vel illi objecto competat tale prædicatum Honestatis vel Inhonestatis; neque enim tradita definitione rei ad mores spectantis, hoc ipso scimus, cuinam conveniat: v. g. Furtum grave est occulta ablatio notabilis quantitatis in-vito domino: adhuc tamen varijs regulis opus est, ad judicandum, quānam sit quantitas notabilis, saltem in quorundam sententia, quod pro diversitate statuum Personæ sint taxanda diversæ quantitates.

314. Notandum 4. Honestatem, cuius definitionem querimus, esse illam, propter quam objectum est præcītē amabile; hoc autem non inventur in omni objecto quomodounque honeste amabili: est enim duplex amor, Præcītus, & Speculativus. Præcītus est, qui est operatus objecti, hoc est, ex se efficax ad ponendum objectum, & hic iterum potest esse duplex, alter præcītus effectivè simpliciter, alter præcītus tantum affectivè. Amor speculativus est, quo vel gaudio de aliquo posito, vel desiderio illud ponit, præscindendo tamen, seu nihil statuendo, quod sit positum vel ponendum dependenter à mea cooperatione libera. Hujusmodi amor est aliquando licitus etiam circa objectum præcītē honestum, v. g. circa grave damnum proximi, immo & circa formale peccatum, ita tamen ut non sifatur in his malis, sed referatur ad aliquod bonum honeste amabile: sic gaudet Ecclesia de culpa primi parentis, dum canit: *O felix culpa, quæ tantum ac talem meruit habere redemptorem.* sic possumus honeste desiderare alicuius infortunium, ut inde resipiscat & evadat sanctus, quamvis non licet vñquam etiam ob talem finem procurare.

315. Notandum 5. Posse vnum idemq; objectum, consideratum cum omnibus circumstantijs tenetibus

tibus se ex parte objecti, esse honestum, & etiam practicè amabile respectu vnius naturæ rationalis, vel vnius certi generis hominum, & respectu alterius non esse honestè amabile, ne quidem amore speculativo: unde sequitur, quod tale objectum nec possit simpliciter & absolutè dici honestum, nec simpliciter in honestum, sed tantum respectivè, hoc est, per ordinem ad talem naturam, vel tale genus hominum. Poteſt enim contingere ut objectum vndeque sit bonum, eò quod omnis malitia præcindatur, & excludatur, cum expressa etiam conditione adjecta, & tamen ipsum gaudium seu delectatio de tali objecto sit in vna perfona licita & honesta, in alia verò non sit honesta, sed in honesta: quam doctrinam tradidit Card. de Lugo *disp. 16. de pœnit. s. 6. præfertim n. 380.* Exemplum. Copula mariti cum vxore, est respectu conjugum objectum honestum, & possunt de illa etiam objectivè delectari, & tamen alius matrimonio solitus non posset sic licet delectari, per imaginationem habitæ vel habendæ copule, quantumvis expreſſe poneret ex parte objecti circumstantiam matrimonij. Radix vero malitia in hujusmodi delectatione desumenda est ex peculiari oppositione talis delectationis cum virtute castitatis in homine soluto, proper periculum securæ corruptionis, &c.

316. Notandum 6. Non omne illud esse nobis honestum, quod Deo placet, ut existat. Nam (inquit rectè Card. Pallav.) placet Deo ut moriatur meus Pater, & tamen à me non amaretur talis mors honestè, nequidem amore speculativo, nam & talis affectus esset contra pietatem, quo mortem patris desideraret ob aliquod humanum commodum v.g. ob hereditatem; licet tamen velle mortem patris amore speculativo quo se homo veller conformare divina voluntati, nam hic amor in re ipsa aliud non est, quam complacentia, quā placet nobis, voluntatem Dei esse semper efficacem, quidquid absolute vult. Ratio proximè desumenda est ex voluntate Dei, quatenus Deus ut author naturæ rationalis, vult vel permittit aliqua amari amore practico, aliqua amore tantum speculativo, aliqua neutro. Quapropter tota honestas nostrorum actuum & objectorum qua defacto datur, pendet à conformitate cum voluntate Dei, ut magis ex dicendis patebit.

Idipsum expressit S. Thomas q. 23. de Verit. a. 7. in C. *Ex hoc, inquit, actus nostræ voluntatis divine voluntati conformatur, quod volumus id, quod Deus vult nos velle.* Ecce! non dicit S. D. *quod volumus id, quod Deus vult. sed, quod Deus vult nos velle.*

317. Est ecquidem verisimum, multa objecta habere in se fundamentum, quod Deus attendit in præcipiendo vel prohibendo; & quidem quæ debet Deus, ut author naturæ, præcipere, aut prohibere, aut approbare, permittere &c. & si aliter faceret, ageret contra leges naturæ: atqui hoc fundamentum in præsenti potissimum

declarare intendimus, tanquam primam & fundametalem regulam honestatis & in honestatu. Et ratio est, quia non aliter nos scimus hunc naturæ, & seclusa speciali revelatione, hoc vel illud fieri à nobis conformiter voluntati divina, quam quatenus advertimus, certum aliquod prædicatum in objecto, quod præsumimus à Deo in suo beneplacito attendi, quamdiu de contraria voluntate non constat ex divina revelatione. Hæc inquam verissima sunt. Nihilominus aquæ certum est, quod si per possibile, vel impossibile, quocunque objectum quantumvis Reipublicæ nostrum, & ideo à natura prohibitum, si, inquam, Deum fingamus velle à nobis tale objectum amari, jam hoc ipso tale objectum nobis evadere honestum, tametsi in illo non verificarentur regulæ illa, quam Deus ut author naturæ & secundum rerum exiguum movetur, ut dicimus: sicut, licet originalis ratio videndi sit lux & color, formalis ratione videns est Visio, qua si per possibile vel impossibile maneret, ablatio colore, adhuc faceret effectum formalem *Videntis.*

318. Hinc infero, objectum honestum in genere definiri non posse, quin ex parte definiti includatur respectus & limitatio quævis relative ad illud subjectum seu suppositum, cui objectum honestum est. Ratio pater ex dictis: quia datur objecta, quæ nec respectu omnium sunt honesta, nec respectu omnium in honesta: ergo formalis respectus non possunt comprehendendi generali definitione.

319. Notandum 7. Controversi à Theologis in materia de Peccatis, an, si per impossibile, non existeret Deus gubernator univerſi, vel si ab aliquo invincibiliter ignoraretur, an, inquam, in tali casu posset committi peccatum mortale vel veniale. Et quidem communissima semper erat sententia, quod tunc adhuc daretur saltem peccatum philosophicum. Nihilominus P. Antonius Perez, & ex eo Card. Pallavicinus, negavit in illis casibus fore ullam honestatem aut in honestatem, adeoque homines tunc in moralibus non fore diversos à belluis. Videri posset his enim adstipulari P. Esparza q. 20. in *solut. 7. ob. 4. his* verbis: *Ceterum, inquit, re ipsa sublatu penitus Deus nullum effeſcere honesti ab in honesto, & bonis boni à non bono, quia nullum effeſcere honesti à non bene diffuso ad suum ultimum finem.* Verum hic author solum loquitur de Honestatibus Theologica, & serviente ad ultimum finem homini defacto constitutum, ut colligi potest ex alijs ejus verbis. quæ habet q. cit. a. 1. ad 5.

320. Dixi in Ethica & Theologia, in illo casu non fore quidem ullam in honestatem, quæ fundaretur in voluntate obligante sub pena: quia tunc nulla esset superioritas. Negavi ita-

§. V.

Explicatur axioma: quod aliqua sunt prohibita quia mala; alia vero mala quia prohibita.

324. **C**ontra nostram definitionem prima obiectio esse potest, quia apud Theologos receptissimum est, aliqua obiecta dici mala intrinsecè, alia mala extrinsecè: & mala intrinsecè non ideo esse mala quia prohibita, sed ideo esse prohibita quia sunt mala: ergo Inhonestas obiectiva non completerit per displicantiam Dei, sed habetur completere antecedenter ad illam: ergo non potest universaliter desummi honestas & Inhonestas à complacentia vel displicantia Dei.

Hæc tamen obiectio non obstat definitioni. Certum enim est, aliqua obiecta non habere ex se Inhonestatem, sed ex prohibitione: ergo saltem horum obiectorum Inhonestas vltimo completerit à prohibitione Dei. Cetera vero obiecta esto habeant malitiam antecedenter ad displicantiam Dei, convenient tamen cum prioribus in hoc, quod displicant Deo, & non potest aliud prædicatum genericum assignari in quo convenient, quām istud: *Placere Deo, amari à nobis.*

325. Ad axioma allatum respondeat P. Antonius Perez ex S. Thoma 1. 2. q. 71. a. vlt. ad 4. vbi S. D. propugnat definitionem S. Augustini, quā definit peccatum per oppositionem ad legem aeternam, & ad obiectum factam responderet, quod distinctio inter prohibita quia mala, & mala quia prohibita, locum solū habeat in prohibitis iure positivo; nam hoc iure verum est, quod aliqua prohibentur, quæ jam prius iure naturæ aut divino sunt prohibita, aliqua vero non sunt. Si autem referatur (inquit) ad *Ius naturale*, quod continetur primò quidem in *lege aeterna*, secundario vero in *naturali iudicatorio rationis humanae*, tunc omne peccatum est malum quia prohibitum. Hæc S. D. que plenè exprimunt doctrinam traditam, scilicet omnia obiecta in tantum à nobis judicari mala, in quantum sunt contra legem Dei, quæ est vltimum complementum Inhonestatis obiectiva.

Respondeat vltérius Card. Pallav. posse etiam in ordine ad legem naturalem illam distinctiōnem adhiberi, quatenus aliqua obiecta non possunt non displicere Deo, nempe illa, quæ non possunt esse volita nisi voluntate formaliter peccaminosâ. Sed hac responsione prætermisâ,

326. Respondeamus, axioma illud verissimum esse, aliqua scilicet obiecta esse intrinsecè mala, hoc est, esse fundamentum in illis ut exigant ab auctore naturæ prohiberi, & quæ merito debent à nobis judicari esse prohibita, quamdiu non constat de revelatione facta dispensationis; (de qua dispensatione agetur in *Tractat. de Legibus*) Alia vero sunt, quæ prohiberi non exigunt, & judicantur hoc ipso licere, quamdiu non constat de prohibitione contraria. Cum hoc

men, & iterum nego, non fore tunc aliquam honestatem aut in honestatem, hoc est, non fore possibles actus ejusmodi, propter quos elicitos alii homines inclinentur naturaliter ad amandum, vel odio habendum illum, qui tales actus ponent.

321. Ceterum, inficiari nemo potest, in illis casibus quibus Deus vel non existeret, vel ignoraret, fore Honestatem & In honestatem prorsus alterius rationis & ordinis, ab ea, quæ defacto est, & quæ procedit ex cognitione Dei: in illis enim casibus Honestas & In honestas desumeretur vltimè ex illo prædicato intrinsecò obiecti, quod defacto attendit Deus, (vocatürque *Præponderantia*, aque infra ex professo declarabitur) & ex negatione Dei defacto vero completerit Honestas & In honestas vltimè per voluntatem & approbationem Dei, saltem in illis obiectis in quibus Deus potest dispensare. In illis vero obiectis in quibus Deus dispensare non potest, Honestas & In honestas specificatur ab aliqua Perfectione divina, à qua provenit, quod Deus dispensare non potest, vel certè recurrentem est ad hypotheses impossibilis, v. g. si per impossibile Deo placet mendacium fieri à nobis, tunc illud est honestum, vel: si quis per errorem judicaret mendacium placere Deo, illud respectu talis hominis est honestum: ergo In honestas realis mendacij & hujusmodi adhuc includit displicantiam Dei.

§. IV.

Honestatis & In honestatis obiectiva definitione.

322. Obiectum honestum prout defacto datur, in genere definiti potest hoc modo. Illud obiectum est alicui Naturæ rationali honestum, quod sine errore cognitum, placet Deo amari à tali natura: illud vero est In honestum eadem naturæ, quod, sine errore cognitum, displicer amari à tali natura. Dixi: *sine errore cognitum*: non quod putem, ad operationem honestam requiri, ut cognoscatur obiectum sine errore; (contrarium enim constat ex dictis de conscientia erronea) sed ideo adjecta sunt illa verba, ut indicaretur, Conclusionem loqui de obiecto prout est in se, & quale affirmaretur esse, si sine omni errore cognoscereatur.

323. Probatur autem definitio; tunc quia melius non occurrit; tunc quia est per terminos noscissimos, & in ordine ad cognitionem experimentalē: omnes enim experimur, quid sit amare & amari, quid placere quid displicere. tunc denique quia convertitur cum definito, & est per prædicatum, quæ aliud principalius & antecedenter cum sufficiente vniuersalitate non potest affligi, ut patet ex præmissis notandis. Est etiam ad mentem D. Thomæ q. 3. de *causâ peccati* a. 1. in C. dicens, Voluntatem Dei esse primum Regulam omnium voluntatum.

hoc tamen stat, etiam priorum objectorum completam honestatem ultimò defunsi ab actuali displicientia Dei, vel quia Deus posset in illis dispensare, vel quia, si per impossibile ponerentur non displicere Deo, non haberent illam malitiam quam defacto habent.

§. VI.

An omnis obligatio supponat existentiam Dei, eisque notitiam.

327. **O**bici potest 2. Athei peccant, & tamen non agnoscunt, sed negant esse Deum: ergo Inhonestas objectiva est completa antecedenter ad displicientiam Dei: nam ab hac sola specificatur peccatum Atheorum.

Respondetur, vel Atheos invincibiliter ignorare Deum, & sic non peccare Theologicè, sed tantum philosophicè; vel si peccant Theologicè, ideo peccare, quia agnoscunt aliquod prædicatum proprium Dei, & sic cognoscunt Deum saltem sub conceptu Principij obligantis aut præcipiens: Quare Athei Theologicè peccantes vel tantum oretenus negant tale Principium habens potestatem obligandi, vel negant Deum sub conceptu aliorum prædicatorum, Omnipotentiæ, Providentiæ, Immensitatis &c. & hi, Theologicè loquendo, potius Blasphemi quām Athei dicendi essent, quamvis & rectè Athei dicantur, quia negant Deum sub nomine Dei, quod Blasphemi non faciunt, quia agnoscunt Deum sub nomine Dei, sed negant illi convenire prædicata, sine quibus argueretur Deus non esse Deus.

328. Quod autem peccatum Theologicum supponat aliquam notitiam Dei, docet D. Thomas 22. q. 38. a. 2. definiens peccatum, quod sit Aversio voluntaria à Deo, & ait, quod non esset culpa, nisi esset aversio voluntaria: ergo debet esse cognita sub ratione aversionis. Celebris etiam est definitio peccati, tradita à S. Augustino, quod sit Dilectum, Factum, aut Concupitum, contra legem Dei aeternam.

Vrgebit tamen aliquis. Etiam si Atheus agnoscet aliquam obligationem dum peccat, non est tamen inde consequens, quod agnoscet Deum ut superiori & authorem talis obligationis, potest enim aliquis obligari ab æquali, immò à se ipso, sicut sit in contractibus. Pro response

329. DICO, omnem obligationem in conscientia fundari in Superioritate Dei, hoc est, in Potestate reddendi, nobis actum aliquem turpem, odio & penam dignum per suam prohibitio- nem. Probatur. Omnis potestas creata præcipendi & obligandi, debet originaliter provenire & esse concessa ab ente per essentiam suam superiore, & habente circa nos dominium essentiale: ceteroquin enim omnes homines sunt æquales: æqualis autem in æqualem non habet ex se potestatem, quia non est major ratio pro hoc quam

pro illo: multò minus potest quis obligari ^{sub} seipso, vt declarabitur in responsionibus ad tales contrarias. Itaque

330. Dicunt aliqui primò, vnumquaque esse naturaliter subditum Universi, & Republica humana; quia omnis pars est in dominio totius, vt docet Aristoteles in Politicis. Ratio autem Aristotelis est, quia vnuquisque indiget operā totius communitatis: ergo propter hanc indigentiam par est, vt sit illi subditus.

Sed contra hoc est; quia si indigentia multa membrorum communitatis est, ad quam & sufficiens fundamentum potestatis obligandi, & etiam in hypothesi quod non deus Deus, plerimodo tequerentur, quæ ipsi adversarij habent pro absurdis. Primo sequeretur, pauperes fieri subjectos divitibus per ipsam paupertatem, quærum sublevatione indigerent. Secundo sequeretur, eum qui extra omnem communitatem virere vellet, contra nullam obligationem factum esse, etiam si aliquem ex communitate occidens, quia non indigeret illis, nec vellet eorum operi frui. Tertio sequeretur, saltem in Republica Angelica, & animarum separatarum, nullam fore obligationem, quia nulla est ejusmodi mutua indigentia. Quartò sequeretur Angelos aut habitueros ullam obligationem erga homines, quia his non indigent. Quinto sequeretur, Communiam posse vnamini consenserit occidere hominem ad eas miseras redactum, vt nemini amplius prodesse posset. Hac omnia adversarij existimant absurdia: ergo nisi assignent aliam radicem obligationis futura in casu quo non esset Deus, debent fateri tunc nullam fore obligationem inter & Theologicè acceptam, hoc est, cuius transgressio inducat reatum penam, & per consequentiam omnem hujusmodi obligationem fundari in superioritate essentiale Dei.

331. Dicunt alij secundò, vnumquaque hominem, & naturam quamcumque rationalem, esse sibi ipsi obligatam.

Contra. Nemo potest sibi ipsi direc-
tum ferre; statim enim pro libitu posset eam abrogare; toties autem liberet eam abrogari, quoties vellet facere contra legem: ergo illa lex esset sine fructu: de essentia enim legis est, ita ligare, vt non sit in potestate ligari faceret; actionem absque eo quod incurrit indigentiam legislatoris, & reatum penam.

332. Dicunt alij 3. posse vnumquaque hominem sese alteri sponte subiungere.

Contra. Ergo si Petrus nollet se alteri subiungere, in casu quo non esset Deus, nihil possit in honestatis committere, quod est contra intentionem adversariorum. Contra 2. Nemo potest alteri subiungi, nisi accidente alia voluntate & potestate superiori, approbante voluntatem & desiderium subditus volentis alteri subiungi: nemo enim potest sibi ipsi legem ferre.

Agnovit hoc S. Bonaventura in 2. diff. 37. in 4. dub. circa textum. dum quarens, unde provenit

vis obligandi in Prelato. *Dicendum*, inquit, quodvis pender à mandato Dei, quia Deus mandat ut obediatur homini.

§. VII.

Redditur ratio, quare omnes Actus Divini sunt aequalis honestatis.

330. *Obijci posse 3.* Ex nostra doctrina sequitur Deum honestè operatur esse, quidquid tandem vellet, v. g. si per impossibile mentiretur, consequens est falsum. Nam ideo Deus non potest mentiri, quia non potest peccare: ergo si fingeretur mentiri, fingeretur peccare, ad eum non ageret honestè. Sequela probatur. Non enim haberet Deus aliam voluntatem superiorem pro mensura suorum actuum, nec esset aliquis potens Deum suā voluntate obligare: ergo propria voluntas est vna mensura actuum divinorum: atqui semper ageret conformiter suā voluntati, hoc est, ageret id quod sibi placet à se fieri: ergo etiam mentiendo ageret honestè: quod cùm videatur ex terminis absurdum, facendum erit, honestatem vel dishonestatem residere in objectis ipsis completere, & antecedenter ad omne beneplacitum Dei.

331. Occasione hujus objectionis solidè confirmabitur nostra conclusio, supponendo id quod apud Theologos certissimum est, Deum non posse committere ullam imperfectionem moralem, hoc est, nunquam Deum agere posse minus honestè, quodcumque tandem objectum amplectatur, etiam quod in se est minus bonum. Hujus inquam veritatis ratio commoda reddi non potest, nisi recurriendo ad nostram conclusiōnem. Ostendo, referendo varias rationes ab alijs adhibitas, sed insufficiētes.

332. Aliqui apud Card. Pallavicinum id explicare conantur per hoc, quod Deus habeat infinitam advertitiam ad honestatem objectivam: vnde existimārunt honestatem volitionis crescere infinitè, & per consequens non suscipere magis & minus.

Sed hos rectè impugnat citatus Cardinalis. Non est satis ad honestatem infinitam simpliciter, hoc est, excludenter omne incrementum simpliciter, si aliquid infinitum concurrat ad talē actum, alioquin noster amor Dei esset infinitè bonus, & peccatum esset infinitè malum, quia ad utrumque concurrerit objectivè bonum infinitum: sed requiritur, vt omnia pertinentia ad honestatem actionis, concurrant infinitè, ex quibus talis bonitas posset augeri vel minui. Vnde sicut, si mendacium leve committeretur cum infinita advertitiam, non propterea esset infinitum simpliciter in ratione malitiae, sed solum in ratione mendacij levis, ita etiam si electione objecti boni fiat cum infinita advertitiam, non propterea habet honestatem infinitam simpliciter, sed solum in ratione voluntatis talis objecti, ergo si in ipsis objectis esset adæquatè con-

stituta diversitas honestatis objectivæ, nondum esset redditia ratio, cur Deus volendo minus bonum, non ageret minus honestè, adeoque cum imperfectione morali.

336. Card. de Lugo *disp. 2. de Incarn.* docet, ideo omnes actus morales Dei, esse in bonitate aequales, quia unusquisque identificatur cum infinitis alijs actibus bonis Dei, versantibus circa omne objectum honestum, & relinquendo aliud minus honestum, & ex hac identitate desumit infinitatem incapacem augmenti Bonitatis.

Verum nec hac explicatio subsistit. Quia sicut Deus per suos actus relinquit minus bonum præferendo magis bonum, quia non datur bonum infinitum, ita relinquit Deus magis bonum, quia posset creare perfectius: ergo si honestas actuum divinorum debet desumiri ab objecto, hoc ipso actus divini versantes circa objecta diversæ perfectionis, non haberent, formaliter considerando, aequalē laudabilitatem. Identitas autem actuum inter se probat quidem infinitatem physicam, sed non infinitatem singulorum in objectum honesti, quia objectum non specificat nisi secundum bonitatem finitam. Itaque infinitas actuum divinorum explicanda est, vt circa singula objecta intelligatur Deus operari honestè honestate infinitā.

337. In nostra vero sententia res facile ex�licatur. Diximus enim, vnicam mensuram honestatis esse, *Placitum Dei*, ita quidem, vt si Deo magis placet objectum in se minus bonum, illius objecti electio hoc ipso esset magis honesta, v. g. si Deo magis placet matrimonium Petri, quam Cælibatus, esset Petro honestius matrimonium quam Cælibatus. Subsumo. atqui Deus quidquid eligit, eligit juxta suum placitum, & semper placet illi præ opposito quod non eligit: ergo ipsa electio reddit Deo objectum honestissimum: repugnat enim vnum actum divinum esse alterum magis honestum, quomodounque se habeat objectum, quia repugnat eligi à Deo aliquid, & tamē oppositum illi magis placere.

338. Hinc à fortiori inferitur, Deum non posse agere dishonestè, quia, vt notat D. Thomas, voluntas Dei naturaliter inhæret summo bono, nec potest ab eo deficere: sensus est: Deum non posse agere contra suum placitum.

339. Dices 1. Ergo neque in nobis dabitur major vel minor honestas, quia nostrorum actuum mensura est eadem voluntas & beneplacitum Dei. 2. Negando consequentiam: quia respectu nostri placent Deo aliqua magis vt fiant à nobis, & aliqua minus, tamē ambo placeant, & sint incompossibilia inter se: vnde penes nos est eligere illud quod Deo minus placet, & hoc eligendo agimus cum imperfectione morali, adhuc tamen honestè. v. g. Matrimonium ejusque vñus minus placet Deo quam Virginitas aut Cælibatus, simpliciter tamen etiam placet Deo matrimonium: quod si eligatur, honesta quidem est electio, sed non caret imperfectione morali.

Cc

340. Dices

§. VIII.

Regula cognoscendi objecta essentialiter honesta.

340. Dices 2. Ergo omnis noster actus cuiuscunque virtutis, erit actus Charitatis erga Deum, quia semper attenditur beneplacitum Dei. *rg.* Negando consequentiam. ad Amorem enim Benevolentia non est satis, habere voluntatem alterius pro regula suorum actuum, alioquin omnis actus obedientia est actus benevolentiae erga Superiorem, cuius voluntas est regula subdit, sed requiritur, ut alter sit finis C VI. atque Deus non est finis C VI, virtutum moralium, que habent pro fine C VI, ipsum hominem, qui per eas sibi vult comparare honestatem. Ergo &c.

341. Dices 3. Ergo saltem omnis actus virtutis erit actus obedientiae, & nulla erit inter eos differentia specifica. *rg.* Actus virtutum differre specie propter formalem diversitatem divinae Complacentiae, desumptam ex diversitate bonitatum physicarum, inexistentium objectis, ut ex dicendis constabit.

342. Dices 4. Ideo actus Dei sunt honesti, quia objectum est honestum: & quia praeconosciuntur a Deo ut honestum: ergo antecedenter ad objecti electionem jam debet Deus invenire in objecto honestatem completam. *rg.* In illis objectis a quibus honestas est separabilis ex voluntate Dei, Deus antecedenter ad suam approbationem, non cognoscit nisi honestatem conditionalem, non verò absolutam. cognoscit nimis Deus, illa objecta fore honesta, si ipse ea approbaverit: per ipsam autem approbationem video ea fieri absolute honesta, sicut dum quis practicè enuntiat: *facio te dominum hujus libri:* ad hoc ut sit verax, non est necesse, ut praevideat veritatem absolutam objecti enuntiati (neque enim alter est dominus antecedenter ad illam enuntiationem practicam) sed satis est, quod praevideat veritatem conditionalem, hoc est, objectum fore verum, si id ipse enuntiaverit cum voluntate transferendi dominium.

343. Dices 5. Ergo si Deus mentiretur, non ageret in honeste, sed aequa honeste ac quando dicit veritatem, quia etiam tunc ageret juxta Regulam summae honestatis, scilicet juxta placitum divinum. *rg.* Hypothesin esse impossibilem, ut ostendetur in Tract. de Fide. ceterum si velimus in praesenti casu eam formare, tunc dicendum est, arguitivè tale mendacium fore non honestum, quia argueret in Deo potentiam mentendi, adeoque defecitum aliquius perfectionis primariae, & sic non esset conforme beneplacito infinite bonitatis: & quia tunc non daretur alia voluntas superior, cui displiceret tale mendacium; ideo tale mendacium non haberet aliam honestatem, nisi qualem haberet mendacium hominis, casu quo non daretur Deus.

344. **O**bjici potest 4. Ex nostra sententia legum videtur, omnia objecta, quæ dicuntur esse in honesta jure naturæ, posse a Deo fieri licita & honesta; quia posset Deus habere Beneplacitum ut fiant a nobis: consequens est communem sententiam, assentientem quod Deus non possit dispensare in lege nature.

Hæc tamen objectio scipiam tollit & solvit. Vel enim potest Deus habere Beneplacitum v.g. circa fornicationem, vel non potest. si non potest, objectio non est ad rem, quia supponit falsum, si potest habere, certum est quod in talibus fornicatio evaderet licita & honesta formaliter & proximè, quidquid sit an tunc fieret dispensatio propriè dicta.

Absolutè loquendo negatur sequela, sunt enim aliqua objecta, in quibus Deus dispensare non potest, ne quidem dispensatione improprie dicta. Aliqua tamen objecta sunt, quæ dicuntur jure naturæ prohibita, in quibus Deus potest suam voluntatem absolutam & dominativam facere, ut quæ alioquin exigent esse illicita, fiant hic & nunc licita, v.g. concubinatus, polygamia, dissolutione matrimonij consummati &c. Horum ergo objectorum in honestas completeret ultimè per dispensationem seu improbationem positivam Dei, conformem exigentia naturali objectorum: quia dispensatio semper presumitur, quando contrarium non revelatur.

345. Porro esset quæstio de modo loquendi, utrum voluntas Dei, quâ redderet Polygamiam (& sic de alijs) licitam, esset propriè dicta dispensatio, necne. Communis sententia habet non esse dispensationem propriè dictam, sed tantum variari circumstantias, & materiam telliter, ut jam non cadat sub legem, quod prius sub legem cedebat: & ideo Castro Palao Tr. 3. d. 6. p. 2. n. 5. dicit, Dispensationem esse relaxationem legis eo casu, quo lex obligat, absque mutatione circumstantiarum causantium obligationem. Declaratur autem exemplis, quomodo fiat variatio circumstantiarum, v.g. quando Deus Abraham præcepit immolacionem filii innocentis, variata est circumstantia, nempe, licer malum sic occidere innocentem sine autoritate domini vita & mortis, in casu tamen intervenientis auctoritas Domini. Eodem modo explicatur, quomodo populus Israeliticus portuerit spoliare Ægyptios, nempe ex voluntate supremi Domini.

346. Verum licer in his exemplis facile demonstretur mutatio circumstantiarum, & ideo non fiat dispensatio propriè dicta, alia tamen exempla sunt, in quibus non videtur posse res explicari, nisi admittatur dispensatio propriè dicta, v.g. facientur communiter DD. Fornicationem, Polygamiam, Repudium, posse divinâ auctoritate pro

tar pro aliquo casu fieri licitum: quero, quae-
nam circumstantia fundans alioquin obligatio-
nem, mutetur? an voluntas Domini Dei? ve-
rum huius mutatio (qua non est mutatio physica,
sed nostro loquendi & concipiendi modo) si ob-
staret, nulla penitus esset possibilis dispensatio
propriæ dictæ, quia hoc sensu semper mutatur
voluntas Superioris, quatenus scilicet pro alijs
casibus vult obligare, excipit autem hunc vel il-
lum casum. Nulla autem alia variatio ostendi-
potest: erit ergo propriæ dictæ dispensatio.

347. Confirmatur authoritate D. Thomæ

in Q. de malo q. 3. de causa pec. a. 1. in resp. ad. 17.
Præceptum divinum (loquitur de præcepto facto
Olef prophete, ut duceret fornicariam) facit, ut
non sit peccatum, quod aliter esset peccatum; potest
enim NB. Deus, ut Bernardus ait, dispensare in præ-
ceptis secundum tabulæ, per quæ homo immediate ordi-
natur ad proximum. Bonum enim proximi est bonum
quoddam particulare. Non autem potest dispensare
in præceptis prime tabulæ, per quæ homo ordinatur ad
Deum, qui à seipso alios non potest avertire, non enim
potest negare seipsum. Hæc S. Thomas.

348. Neque sibi contrarius est, quando 1.
2. q. 100. a. 8. ad 2. docet. Deum dispensare non posse,
ut homini licet non ordinatè se habere ad Deum, vel
non subi ordin. Justitia ejus &c. hoc enim verisimili-
um est, quia Deus non potest facere, ut licet
homini agere contra dictam rationis, & contra
id quod Deus præcipit; & hoc sensu potest ac de-
beradmiti, Deum non posse dispensare in lege
naturæ, sed de hoc puncito iterum in tract. de le-
gibus.

Quæres, quanam objecta sint omnino indi-
spensabilia à Deo. De qua re fusè agit Salas,
nec tamen tradit regulam generalem, sed solum
exemplis rem declarat.

349. Regula generalis est, illa omnia &
sola objecta necessariò displicere Deo fieri à no-
bis, adeoque esse indispensabilia, quæ si finge-
rentur Deo aliquando posse non displicere, id
decederet in prejudicium alicujus perfectionis divi-
ne. Declaratur regula in exemplis communiter
afferti solitus. Odium Dei, & omnis actus for-
maliter peccaminosus, hoc est qui dicat: faciam
hoc non obstante divinæ prohibitione: non potest non
displicere Deo, quia si aliquando placaret, vel
non displiceret, argueretur defectus alicujus divi-
næ perfectionis, quæ à Deo necessariò amatur.
In finita enim authoritas Dei est utique ejusmodi
perfectionis necessariò placens Deo. hæc autem de-
cet Deo, si posset licet odio haberi, nempe
contemni: nam de ratione infinita authoritatis,
qua major excogitari non potest, est, ut in nullo
casu possit licet contemni; & hoc est sanè omni-
bus a natura insitum, quid Deus non posset se-
ipsum facere licet contemptibilem; quid enim
quæsto in hoc boni apparet? quin immò quid
permittitius naturæ intellectuali posset excogitari,
quam si posset licet contemnere præcepta Dei, &
quid indigneus Deo, quam ejus præcepta posse

licitè contemni? sanè ex terminis chymæricum
est, præceptum superioris posse licet contemni;
de ratione enim præcepti est, reddere actum illi-
cium: & de conceptu entis supremi est, posse
præcipere.

§. IX.

*Regula discernendi, quanam objecta sint de
jure naturæ honesta, vel in honesta.*

TRadenda tandem est illa fundamentalis regula,
secundum quam judicare prudenter possumus,
aliqua objecta esse nobis honesta, aliqua inhone-
sta, seu, quod idem est, aliqua placere Deo ut
fiant à nobis, aliqua displaceere. Procedunt autem
ea quæ dicturi sumus, seclusa revelatione de
dispensatione facta, ut jam diximus, & iterum
dicemus.

Advertendum autem prius est, non posse in
assignanda hac regula rationabilius procedi, quia
si talis assignetur, qualem in condendis legibus
vellet à natura observatam esse omnes creaturæ
intellectuæ, subditæ illis legibus, si in statu pos-
sibilitatis & adhuc incertæ de sua existentia, dèque
suis casibus fortuitis, deberent ferre suffragium
pro condenda lege. Probatur ex illo communi
Jurisperitorum effato. *Summus omnium legum fi-
nis est, salus publica. Salus populi supra lex esto.*
Vnde consequens est, omnes leges constituendas
& recipiendas etenus esse, quatenus illarum ob-
servatione humana societas ac publica tranquilli-
tas meliore modo censebitur conservari.

350. Jam ergo si singuli homines adhuc incer-
ti de suis casibus particularibus, qui possent
evenire, deberent ferre suffragium, an hoc vel
illud deberet esse licitum vel illicitum, utique
vellet eo modo decerni & legem ferri, quo modo,
si ferrentur, censerentur ad tranquillitatem
conducere. v. g. vñusquisque velleret, ut laudabili-
s effet, & natura placeret ille, qui contra ho-
stes patriam defendet cum periculo vita; econtra
vero, ut displiceret ille, qui patriam hostibus
proderet, qui alteri invito sua bona, famam aut
vitam auferret, qui fornicando prolem incertam
redderet, qui prolem per abortum impeditet &c.
ergo in assignanda regula Honestatis & Inhone-
statis naturalis, non possumus securius procedere,
quia consulendo nostrum lumen naturæ, quid
nempe consuluissestus authori naturæ, si nos in
consilium adhibuisset, antequam quidquam scire-
mus de casibus qui ex libero arbitrio eventuri ali-
quando essent. hæc enim internâ reflexione de-
prehendemus judicium ipsius authoris naturæ,
cuju[m] lumen signatum est supernos.

351. DICES: ineptè fingimus nos adhibe-
ri in consultationem ante omnem existentiam,
quia nemo non existens potest dare consilium:
ergo inanis est hæc nostra consideratio, hominis
ut consulentis in statu possibilitatis. g. Posse
considerari hominem existentem quidem, sed
necdum

necedum existentem stabiliter, nec pro tempore determinato, à cuius inchoatione sit duraturus aeternum. sicut possum mihi imaginari me adhiberi in consilium pro ferendis legibus alicuius Provinciæ, antequam sciam me exstiratum aliquando in illa provincia, in qua tamen multum desidero existere.

Regula itaque generalis Honestatis & In honestatis objectiva, fundata in ipsa natura, est hæc. Illud est Honestum, quod expedit licere, (hoc est, quod expedit placere Deo fieri à nobis, vt jam supra exppositum est) illud vero in honestum, quod expedit non licere, seu, quod non expedit licere. Ulterius, illud est obligatorium, quod expedit non solum licere, sed in super habere annexam obligationem & disciplinantiam authoris natura de actu opposito.

Porro, quid sit: *expedit ad bonum & felicem statum*: est ex terminis notum: nempe; expedit ad aliquem finem est: plus boni afferre quam mali ad illum finem: ergo: expedit licere: est: ipsam licentiam plus boni afferre quam mali.

Dixi itaque: *Quod expedit licere: & non dixi: quod expedit fieri.* Ratio est: quia sepe contingit quod hæc & nunc aliqua actio plus boni afferret ad finem Reipublicæ, quam mali, ad eoque expedire illam fieri secundum se: sed tamen non expedit eam licere: quia scilicet ex ipsa licentia plus mali quam boni sequeretur aut timendum esset, in ordine ad statum felicem Reipublicæ humanae, v.g. posset contingere, vt levi mendacio hostis iniquus averteretur, & integrum regnum conservaretur, & per consequens hujusmodi mendacium hæc & nunc plus boni afferret quam mali; & tamen hoc non obstante non licet etiam in tali casu mentiri; quia ipsa licentia mentiri in casu quo plus emolumenti speraretur ex mendacio, quam damni, esset anla tanti abusus, vt omnis societas & humanum commercium summè laderetur, si non omnino disolveretur.

352. Dices. Deberet saltem Natura illos casus excipere à lege, in quibus non videtur plus mali afferri quam boni. R. In aliquibus legibus hujusmodi exceptio habet locum, sed non in omnibus, quia quædam leges versantur in ejusmodi materia, vt si Natura admitteret exceptiones, pro privato cuiusvis arbitrio, tota lex inutilis redderetur & cluderetur, propter abusum & fallas persuasions subditorum, prout declaravi in Institutionibus, *titulo de Legibus, præsentim* §. 3. & consentit Card. Pallavicin. d. 9. q. 1. a. 4. n. 2. Quis enim non videt, quod si licet privatæ autoritate occidere personas quæ judicantur Reipublicæ esse noxias, quod inquam, sequentur innumera homicidia etiam innocentium, ex corrupto nimis & inordinatis affectibus occupato judicio.

353. Ex eodem fundamento redditur ratio, cur leges humanæ obligent etiam illos, qui pro-

babile judicium habent, leges illas non esse vires Reipublicæ, magisque expedire non esse licet. Ratio, inquam, est, quia si vis legis impedit posset privatæ subditorum opinione, plurimi inducerentur, vt de legibus perversè judicarent, easque non observarent sub hoc prætextu, hoc autem incommode longè gravius est, quia quod quædam paucæ personæ patiuntur, dum obligantur lege in casibus in quibus lex possit alioquin exceptionem admittere.

§. X.

Regula cognoscendi, quodnam objectum est altero honestius.

354. Posset aliquis arbitrari, conformiter ad Regulam positam dicendum esse, quod illud sit magis Honestum altero, quod, si ponatur licere & placere authori naturæ, plus Boni afferre quam alterum objectum, quod etiam quædam placet, sed ejus licentia minus boni afferret. Verum hoc modo non traditur Bona Regula. Sunt enim quædam objecta honesta, quæ non nisi cum maxima difficultate, & victoria valde ardua sunt, & ideo raro sunt, neque sunt simpliciter necessaria ad felicitatem Reipublicæ, ac proinde non sunt sub præcepto, neque etiam plus boni afferunt quam alia objecta honesta, minus bona, quia minus victoriofa.

Sic Virginitas est honestior vsu Matrimonij, & tamen licentia Virginitatis non afferret nisi Natura humana plus boni, quam afferret licentia vsu Matrimonij. Nam honestas Matrimonij est bonum necessarium, sine quo non posset genus humani honestè propagari, quæ tamen propagatio est bonum necessarium, bonum vero Virginitatis non est bonum necessarium: & quia Virginitas est valde ardua, ideo non nisi à paucis respectivè possidetur. Immò tradunt D.D. quod si humani generis conditio ad eum calum redigeretur, vt conservari non posset nisi per copulam alicuius habentis votum castitatis, quod inquam, voti obligatio cœsaret, quia pro tali casu non esset de meliore Bono.

355. Confirmatur. Vnum idemque objectum honestum, factum cum majore difficultate, est magis laudabile, quam illud ipsum factum cum minore difficultate, & tamen difficultas non auger emolumendum, sed potius minuit, quia facit, vt rarius exerceatur, ergo excessus honestatis non est mensurandus ab excellu boni, quod præ alio afferret.

356. Regula ergo sic formanda est. Illud objectum est magis honestum altero, seu, placet Deo præ altero, quod expedit Deo magis placere altero, eò quod propter hanc ipsam majoram Dei complacentiam plus boni afferret quam mali. Probatur. Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis: atque illud simpliciter est honestum, quod simpliciter placet Deo fieri à nobis, vt præcedente §. visum est: ergo illud

CONTROVERGIA II.

Vtrum debeat intendi Moralitas objectiva ab operante, ut refundatur in actu.

illud erit magis honestum, quod magis placet Deo fieri à nobis: Subsumo vterius: atquid illud presumitur & expedit simpliciter Deo placere fieri à nobis, quod hac ratione plus afferit boni quam mali: ergo illud presumitur & expedit magis placere Deo fieri à nobis, quod si ponatur Deo placere magis, plus afferit boni quam mali.

357. Declaratur. Sunt aliqua objecta admodum ardua, quae si ponantur esse honesta, & frequenter fieri, plus boni afferunt quam mali: ergo ad authorem natura spectabat, per suam probationem & beneplacitum procurare commodum, quod ex hujusmodi operationibus poterat sperari. Potes autem contingere, ut hujusmodi objecta tot difficultatibus & molestijs obsepta sint, ut nisi divino beneplacito premiorumque spe excutient homines, non sint hujusmodi objecta procurandis operam daturi, ob difficultatem & molestiam: nisi ergo plus placerent Deo quam opposita, quis ea amplectetur? Non habet ergo author natura alium modum procurandis emolumen quod inest istis objectis, quam si majora suo beneplacito reddat illa magis honesta, laudabilia & premiabilia: sic enim sperari poterit, aliquos homines stimulandos esse, ad illa procuranda.

Neque propterea periculum est, fore, ut objectum minus difficile hoc ipso negligatur: non enim nisi pauci (respectivè) homines sunt tam heroici, ut ea appetant, quae laudabiliora sunt, & difficultiora. Hinc redditur ratio, cur Virginitas magis placeat Deo quam Matrimonium, tamē non afferat bonum necessarium sicut afferat Matrimonium, quia nempe illud speciale bonum, quod afferit hac nobilissima virtus, ut tranquillitatem singularem mentis provenientem ex integritate carnis, experienti illarum infestationum, quas patiuntur, qui carnis illecebras aliquando deguifurant, expeditiorem cælestium rerum contemplationem &c, hac inquam & plura ejusmodi bona, eti non sint bona necessaria ad conferendum genus humanum, sicut est Matrimonium, sunt tamen bona multum estimabili, & ideo non erant authori Natura negligenda, quae tamen bona non poterat author natura obtinere, nisi ea reddidisset suo beneplacito estimabiliora & premiabiliora. Per hoc autem non tollitur bonum Matrimonij, in quantum est bonum necessarium, quia vt experientia docet, etiam cognitā majori laudabilitate Virginitatis, semper abunde reperiuntur, qui matrimonium elegant, neglectā virginitatem, per quos genus humanum ad sufficientiam & vltimā propagatur.

Vtrum debeat intendi Moralitas objectiva ab operante, ut refundatur in actu.

358. Notandum primò, objectum tam Bonum quam malum, posse dupliciter esse Volatum; materialiter scilicet & formaliter. Materialiter iterum dupliciter, Directè, vel Indirectè. Indirectè, quando est directè volatum aliquid, quod cognoscitur habere connexionem cum alio; tunc enim hoc aliud, etiam si non intendatur, dicitur volatum indirectè: exempli gratiā, qui vult garris in templo, animadvertisens scandalum inde seculorum, scandalum est indirectè volatum, garris vero est volata directè: item quando volo occidere non ex odio, sed ut possim furari, homicidium & furtum sunt directè volata, sed homicidium tantum materialiter, quia non habet se ut motivum, sed tantum ut medium: at vero furtum est formaliter volatum, quia habet rationem finis & motivi. Eodem modo qui dat elemosynam præcisè amore vanæ gloria, vult tantum materialiter sublevationem alienæ miseriae, sed vanam gloriam vult formaliter.

359. Notandum secundò, aliquorum actuum malitiam consummari interius, cō quod vel nihil ponant exterius, vel id quod ponunt exterius, est secundum se indifferens ad bonum & malum, vel tantum per accidens hic & nunc habet malitiam; aliorum vero malitia consummatur exterius, quia ab actione externa tanquam in se malia contrahunt malitiam: Prioris generis numerantur à Vasquez, Odium, Invidia, Ingratitudo, Inobedientia, Scandalum; posterioris vero, Homicidium, Sacilegium, furtum &c.

Questio est, quomodo debeat esse volita Bonitas vel Malitia Objectiva, ut contrahatur inde specialis Honestas vel Inhonestas in actu.

360. DICO 1. Ad contrahendam honestatem ex objecto, vel aliqua circumstantia objecti, non est sat, objectum vel circumstantiam esse materialiter & directè volitam, sed debet habere rationem motivi formalis, hoc est, debet ideo esse volita, quia est talis. Probatur primò. Nemo enim laudatur propterea, quod aliquid boni fecerit, si constet, quod illam Bonitatem non habuerit pro motivo: v.g. non laudatur à Castitate, si constet solius parvimonie causâ abstinuisse à fornicatione; nec laudatur à misericordia, qui visitat agrum præcisè gratiā confabulationis.

Probatur 2. à priori. Quando Bonitas objecti non intenditur formaliter, habet rationem motivi neglecti, ut diximus agentes de Libertate: sed Bonitas neglecta non reddit laudabilem actum negligentis, ut ex terminis clarum est: Ergo &c.

C. 3

361. Major

361. Major controversia est circa Malitias objectivas, an pariter ad hoc ut refundant malitiam in actum, debeant esse directe, & formaliter volitae.

Cajetanus, tametsi aliquando censuisset requiri, ut ad minimum essent directe volitae, licet non deberent esse formaliter intenta: postea tamen 22. q. 53. a. 2. rem sub dubio proposuit, afferens, malle se in hoc puncto ab alijs doceri, quām docere.

P. Vasquez distinguit inter peccata quae interiorū consummantur, & quae non consummantur interiorū, de prioribus docet, speciem malitiae non contrahi, nisi ipsa sit directe & formaliter intenta, secūs de secundis. Rationem discriminis hanc reddit, quod malitia eorum quae exterius consummantur, primariō residet in actū externo, ab eōque derivetur in actū internū, ad quod sufficit, si quomodo cunque sit volita, etiam tantummodo indirecte: econtra malitia actūum qui interiorū consummantur, primariō residet in actū interno, & ex eo derivatur in externū, non potest autem reperiri in actū interno, nisi in quantum per affectū tendimus ad illam circumstantiam.

362. Verūm hec Vasquezij doctrina & distinctione alijs non probatur, & merito. Et imprimis mihi displiceret, quod inter actūs, qui interiorū consummantur, numeret inobedientiam, & scandalum: nam sicut Injustitia consummatur exteriorū per actualem lesionem, ita inobedientia & scandalum exteriorū consummatur per actūm contrarium praecepto superioris, & per actūm illum quo proximus ruinam spiritualem incurrit. Deinde quis neget, me committere peccatum scandali, etiam si non intendam ruinam proximi propter se, sed tantum eam velim indirecte?

Displiceret 2. Etiam quoad actūs qui verū interiorū consummantur; nam etiam horum malitiae potest contrahi, etiam si non intendatur malitia objectiva; v. g. si filius desideret mortem parentum, non quia parentes sunt, sed ex odio illorum, quia ab illis Iesus est, tale inquam desiderium est contra virtutem pietatis, tametsi malitia illa specialis non intendatur.

363. Dicendum itaque univeraliter est, omnem malitiam objectivam contrahi, que quomodo cunque est volita, etiam tantummodo indirecte. Probatur. Tunc contrahitur malitia ex objecto, quando negligitur & flocci pendit lex prohibens illud objectum: arqui etiam quando tantummodo indirecte est volita illa malitia objectiva, adhuc negligitur & flocci pendit lex prohibens, quia non observatur, vt pater: ergo &c.

Objici posset 1. S. Thomas docens 22. q. 43. a. 3. scandalum esse speciale peccatum, quando ruinam proximi est per se intenta, non quando est per accidens. 2. Cum Card. de Lugo, S. Thomam non accipere illud *per se*, in sensu adversariorum, sed juxta ea quae premiserat articulo primo, vbi dixerat, aliquando nostram actionem esse occasionem ruinæ alterius, quando sci-

licet illam non intendimus, & actione nostra de de ad illam non ordinatur. Aliquando vero per se quando vel illam ruinam intendimus, vel actione ipsa de se ad illam ordinatur in istis circumstantiis. Ad hanc doctrinam refert S. Thomas articulum tertium, & ait, hoc sensu scandalum esse speciale peccatum, quando ruina per se intenditur, hoc est, quando intenditur vel ut finis operantis, vel ut finis saltem operis, hoc est, per se ad illam ordinatur. Confirmatur hac explicatio ex verbis sequentibus, vbi S. D. hoc ipsum exemplificat in furto, quod dicit esse speciale peccatum id est, quia per furtum intenditur speciale nocum entum proximi: atqui certum est, ad peccatum furtum requiri, ut nocum entum proximi formaliter intendatur a fure: ergo idem de peccato scandalum dicendum est.

Objicitur iterum S. D. 1. 2. q. 72. a. 9. ad docens circumstantias non dare speciem peccati, nisi sint motivum. Ceterum hæc verba omnibus explicanda sunt, quia sunt univeralia de omnibus circumstantijs, cùm tamen omnes faciunt, possit ab aliqua circumstantia etiam non intenta desumti speciale malitiam. Cardinalis de Lugo recte responderet, S. Thomam esse intelligendum de motivo in actū primo, hoc est, nullam circumstantiam dare speciem peccati, nullam, quæ per modum specialis & diversi modi possit juxta regulam rationis removere voluntatem ab illo peccato. Brevius respondeo, S. Thomam loqui de motivo, præscindendo a motivo alliciente & absterente, que differentialiter explicata est.

CONTROVERSIA III.

Vtrum dari pos sit actus indifferens, quae nec sit honestus, nec in honestus.

364. Certeum imprimis est, posse ex inadvertentia, & in deliberatione dari actūm indifferenter, hoc est, qui nec sit honestus, nec in honestus, quando nimis objectum non examinatur ad Regulas morum, sed præcisè attenditur aliqua jucunditas, & ab illa moveretur voluntas, v. g. dum quis ex consuetudine barbam mulceret, viques mordet &c. de his actibus non est quæcumque non sit propriæ actūs morales, procedentes ex dictamine rationis circa licentiam actūs.

365. Duo itaque quaruntur. Primum, an seclusa omni inadvertentia, posse dari actū indifferens quoad speciem. Secundum: an posse dari actū indifferens in individuo.

Observandum autem est, non accipi hinc speciem in sensu Logico, prout dicit gradum metaphysicum, abstractum ab individuo, aut prout dicit perfectionem, per quam res est à quæcumque alia discernibilis, aut notabiliter differens. Sicut enim acciperetur hoc sensu, eō ipso quod probatur posse dari vel non dari actūm indifferenter in specie, probaretur etiam posse dari in individuo; nam

duo; nam omnis species debet tandem existere in aliquo individuo, & econtra omne individuum debet poni in aliqua specie; & si postea dari actus in individuo indifferens, constitueret sanè talis actus speciem distinctam ab omni actu honesto & in honesto. Sunt ergo hic species, ex conformatiōne actus in ordine ad objectum praeceps, respectu cuius reliqua se habent velut circumstantiae, tametsi etiam attingantur ab actu voluntatis, sive in recto, sive in obliquo.

366. Observandum vterius est, plurima esse objecta, quia in se non habent illam intrinsecam exigentiam, ut vel prohibeantur, vel praecipiantur, vel consulantur tanquam meliora, sed quae sunt ex se indifferentes ad hujusmodi; v.g. comedere carnes, abstinere à carne suilla &c. hac inquam objecta aliquando redduntur honesta vel in honesta ex praecepto vel prohibitione, aliquando ex conflito Superioris; & hoc ipsum aliquando immediate, aliquando tantum mediatae, hoc est mediante aliquā circumstantiā accedentes, vi cuius hujusmodi objecta hic & nunc redduntur illuc, vel necessaria, quia alioquin possent licet amari aut respici pro libitu. Ab his ergo objectis desumitur in praesenti quæstione denominatio Speciei actus; & imprimis queritur, an denique objectum amabile, quod, seclusus circumstantiis ex se licitum sit, nec tamen sit Honestum aut In honestum, adeoque non sit aptum derivare in actum laudabilitatem vel vituperabilitatem, nisi præcisè ideo, quia attenditur ab operante aliqua circumstantia laudabilis vel vituperabilis.

367. Prima Sententia docet, non posse dari actum indifferente in specie, posse tamen dari in individuo. *Tribuitur Scot.*

Secunda docet, posse dari in utroque sensu datum indifferente. *Bonavent.* & alij quos sequuntur & que.

Tertia Sententia est, posse dari actum indifferente secundum speciem, non vero in individuo. *S. Thomas.* & cum eo plurimi.

Quarta, singularis Card. Pallavicini, Neutro sensu posse dari actum indifferente.

DICO 1. Datur objectum indifferens, hoc est, quod seclusus circumstantiis vel finibus ad quos potest ordinari, nec Honestum nec In honestum est, & in hoc sensu potest actus ab illo denominari indifferens quodam speciem. Est imprimis hæc sententia aperta. *S. Hieronymi* in Epist. ad August. *Bonum est, inquit, continentia, natum est Luxuria: inter vitrumque indifferens animalia, ergere alii stercora, capitum naribus purgamenta projicere, spitis reumata jacere; hoc nec bonum nec malum est, sive enim feceris, sive non feceris, nec iustitiam habebis, nec in iustitiam.*

368. Declaratur autem Conclusio. Ambulatio, comeditio suilla &c. sunt ejusmodi, quæ deus pro certis circumstantiis posset prohibere, adeoque potest Deo liberè displicere, sicut ei explicat comeditio ex arbore Scientiæ boni &

mali, & in uxore Loth displicuit, quod respiceret retrò: ex eo autem, quod Deo defacto non displiceant, non infertur Deo necessitas, ut placent & approbentur ac consulantur, fiantque materia meriti, sicut potest nobis ambulatio Petri nec placere nec displicere: potest ergo Deus se habere neutro modo, & sic objectum erit quidem licitum, nec tamen hoc ipso in se honestum.

369. Objicit Scotus. Omne objectum vel est conveniens rationi, vel non est conveniens. Si primum, actus est Bonus, si secundum, actus est malus, quia non est consentaneus. *q. Distinguendo & aperiendo aquivocationem vocis, Conveniens.* Si enim sensus est, quod omne objectum vel sit conveniens positivè, hoc est, quod ratio approbat præ opposito, vel non sit ita conveniens ut approbetur præ opposito, tunc verum est antecedens, sed nego, quod propterea illud quod non est ita conveniens, hoc ipso sit in honestum. Si verò *Conveniens* accipiatur pro eo, quod saltem non reprobatur à ratione, tunc nego, quod objectum hoc ipso sit honestum, etiam si hoc modo sit conveniens rationi: aliud enim est, esse licitum, aliud, esse honestum: ad esse licitum sufficit non displicere; ad esse honestum requiritur insuper, ut placeat, & evadat materia meriti.

370. Card. Pallavicinus, reliquo argumento, quod proposuerat in suo Libello, in suo Tomo sic argumentatur. Cum Natura ordinaverit hominem ad ultimum finem, nihil instituit otiosum & frustraneum in ordine, ad consecutionem ejusmodi finis, qualia essent illa objecta, quorum neque electio neque repudatio quidquam conduceat ad eum finem obtinendum, natura enim nihil facit frustra, ut Aristoteles loquitur.

Returque hoc argumentum. Si Natura omnibus objectis indidisset intrinsecam Honestatem objectivam & conuentiam ad ultimum finem, jam hoc ipso fecisset aliquid frustra; nam illam conuentiam merito arguitur natura factisse frustra, quam toti propemodum humano generi occultavit; quis enim, præter Pallavicinum agnovit, quod quis honeste & laudabiliter in ordine ad ultimum finem à natura præfixum & meritorie agat, si vngues mordeat ex voluptate, quam in ea occupatione reperit, si tabaccum sunat ob voluptatem, quam sentit in sternatione, si festucam de terra tollat ob munditatem cubiculi in qua delectatur, si nullam aliam circumstantiam addat quæ ab omnibus judicatur honesta? quis inquam judicat, laudabilius esse hæc agere, quam penitus otia? Sentit quidem Pallavicinus has actiones dici communiter indifferentes, non quidem comparatas cum sui omissione purè negativa, melius enim est facere talam actionem rationalem, quam cessare hæc & nunc ab omni actione, & simul carere omni utilitate privativam, quæ ex tali cessatione potest oriri, sed, ait, dici indifferentes ex suppositione, quod

quod sint incompossibilis cum aliquo alio bono positivo aequali: hæc tamen sunt opposita verbis S. Hieronymi, & communis sensu, quia nemo communiter agnoscit hujusmodi intrinsecam conductentiam ad ultimum finem, sed tantum extrinsecam ordinabilitatem: ergo natura eam frustra procurat.

371. Ad argumentum directè respondeo, naturam nil frustra egisse, etiamsi instituerit hujusmodi objecta indifferentia, quia simul satis providit, ut hujusmodi objecta temperentur ob circumstantiam extrinsecam ordinabilitatem ad laudabilitatem & ultimum finem, ut ex dicendis patet.

372. DICO. 2. Nullus datur actus in individuo indifferens, seclusa inadvertentia, sed semper vel est bonus vel malus. Conclusio potest probari duplicitate: Imprimis probando, quod exstet obligatio naturalis omnes actiones referendi ad ultimum finem: deinde probando, quod etiam non exstet hujusmodi obligatio, adhuc tamen omnis actus aliunde evadatur vel bonus vel malus.

373. Priori via procedunt plerique DD. & colligitur hæc obligatio valde rationabiliter ex Matth. 12. vbi Christus dicit, esse rationem reddendam pro quovis verbo otioso: atqui non est major ratio de verbis otiosis quam de quibuscumque alijs actionibus: ergo de omnibus est reddenda ratio, & sunt culpabiles. Porro verbum otiosum aliud non est, quam quod non referatur ad ultimum finem, est enim sine fructu: ergo & alias actiones.

374. Respondent adversarij, posse operations habere aliam licitam bonitatem, etiam non conductantur ordinari ad ultimum finem. Verum huic responsioni nunquam potui acquiescere. Nam si quacunque utilitas non prohibita secundum se sufficit, ut non sit verbum otiosum, nunquam dabitur verbum otiosum: semper enim queritur in quacunque confabulatione quedam recreatio: de hac queritur, an secundum se sit licita vel illicita: si illicita: jam non sunt verba merita otiosa, quia non sunt referibilia ad ultimum finem: si vero est licita: ergo per hanc recreationem licitam iterum excusantur illa verba ab otiositate, si vera est data responsio: quandonam ergo dabuntur verba otiosa?

375. Hinc Card. Lugo format argumentum quasi a priori: quia scilicet dignitas natura humana facit, ut ejusmodi otiosa opera sint mala; nam hominem ad majora natum & factum, non decet inutilibus & frivolis occupari, nisi ea ad honorem aliquem & hominis affectu dignum finem referantur: Princeps enim non nisi principe digna cogitare debet, loqui & operari; homo autem mundi princeps est, melius ergo est sedere, quam inutiliter ambulare &c. ita Lugo.

Cæterum tametsi hæc probatio sit verosimilis, solvit tamen vt cunque posset dicendo, hominem tunc solum indecenter occupari rebus in-

differentibus, quando periculum est fore ut sic impediatur ab operationibus honestis ex obligatione ponendis aut minus recte perficiendis; item quando facillimum est illas operationes indifferentes dirigere ad ultimum finem, & tamen extatio quodam & neglectu vult quis facere actionem propter jucunditatem, non curando illius aptitudinem ad ultimum finem: & hoc modo etiam intelligi poscent verba otiosa seu otiosè prolatæ, hoc est, quæ facillime possent referri ad ultimum finem, & non referuntur ex quodam neglectu, vel quæ inducent periculum omitendi alias actiones necessarias. Quidquid ergo fit de hac obligatione referendi omnes actiones directè ad ultimum finem,

376. Probatur Conclusio melius hoc modo. Ut quis operetur humano modo, & cum sufficiente advertentia ad circumstantias objecti, semper advertere debet ad hanc circumstantiam, quod objectum hinc & nunc non sit prohibitum, sed permisum à Deo. hac advertentia potest probatur conclusio. vel enim eligit objectum dependenter ab hac circumstantia, ita ut sit motivum removens prohibens, vel non: si operatur dependenter ab illa, non operatur si illa operari cognoscetur prohibita, jam utique laudabiliter operatur, & sibi demeretur Dominum Deum, quoniam hujusmodi modus operandi est ex terminis laudabilis observantia & reverentia superioritatis, & est implicitè conditionata voluntas observandi prohibitionem, si illa existens. Quodsi vero operans nullo modo moveatur à negatione prohibitionis, quasi dicat: volo sum tabacum quem quidem video non esse prohibitum, sed hoc non curo. talis operatio est proculdubio in honesta, est enim manifestus contemptus, & conditionata voluntas operandi non obstante prohibitionem: atqui, stante advertentia ad negationem prohibitionis, necesse est alterutro modo operari, ut operans vel moveatur à negatione prohibitionis, vel illam contemnet: ergo necesse est potest vel actum bonum vel malum: ergo non est possibilis actus indifferens, seclusa inadvertentia ad prohibitionem, vel negationem illius.

Hinc colligo. 1. Contra Vasquez, seclusa inadvertentia non posse dari actum indifferens in individuo, ne quidem in illo homine, qui judicaret, sententiam oppositam esse probabilem. semper enim vrget argumentum factum, semper enim debet ex parte objecti attendi hac circumstantia, nempe, negatio prohibitionis.

Colligo 2. Argumenta, quibus Card. Palavai: de novo motus est ad asserendam obligationem referendi directè omnes operations ad ultimum finem, solvi commode posse, et si probabilitate non careant.

377. Argumentatur enim primò. Exercere aliquam potentiam sine ordine ad finem, vel particularem vel universalem, ad quem illa potentia est instituta à natura, est abuti illa potentia: sed liberum arbitrium est potentia in-

tuta à natura vniç in ordine ad nostrum vltimum finem: ergo exercere liberum arbitrium sine ordine ad nostrum vltimum finem, est abuti arbitrio, ac proinde peccare.

Argumentatur 2. Ex ipso statu & conceptu viatoris: nam viator ut viator semper debet progressi, & quamvis aliquando possit quiescere (sicut quiescit homo dum dormit, vel avocat mentem ad cogitationibus serios) ipsam tamen quietem debet ordinare ad reparandas vires, ut validius progradientur. Quare status viatoris exigit, ut nihil deliberare faciat sine ordine ad progressum, ut faceret, si hinc vel inde spatiaretur, negligendo perfectionem itineris.

Argumentatur 3. Aliquid deliberare agere sine ordine ad vltimum finem, est aliquis tempus vltimi finis, qui meretur, ut omnia ad ipsum ordinentur: ergo est aliqua actio reprehensible, adeoque est peccatum.

378. Ad hanc, inquam, responderi potest ex dictis, sufficere, quod omnes actiones faltematione motivi indirecti, & removentis prohibens, evadant honesta: hoc ipso enim jam non abutimur libero arbitrio, nec solum in via, nec contumissus vltimum finem, ut per se patet: quisquis enim ideo operatur, quia reflexè cognoscit, operationem non esse prohibitam, alias non operatur, habet simul iudicium practicum, quo cognoscit, honestum & laudabile esse, sic operari, hoc est, habere negationem prohibitionis pro motivo removente prohibens: ergo jam directè etiam intendit aliquam honestatem conduceantem ad vltimum finem.

379. Sanè ipse Pallavicinus in suo libello de actibus humanis, vltro fatur, S. Augustinum sensisse, quod solum ratione elevationis ad finem supernaturalem detur obligatio omnia ordinandi ad vltimum finem, & hoc ipsum quidem item dupli limitatione restrinxit. Imprimis quidem ait docere S. Augustinum *l. 4. contra Julian. c. 14.* posse à nobis acceptari voluptatem quam capimus ex temperata aura, ex odore alieno exicato, & similibus objectis aliunde occurrentibus, & non procuratis: esset enim nimis dura lex, si non licet res acceptare

sine ordinatione ad vltimum finem. Quoad procurationem verò objectorum indifferentium, item distinguitur: si enim procurentur ad lenendum aliquem dolorem, licet ea procurare etiam absque ordinatione ad finem supernaturalem, quia natura vehementer aversatur dolorem, tanquam oppositum felicitati quam naturaliter appetimus, & consequenter procuratio aliquius commodi pro depellendo dolore, est conformis naturæ. At verò procurare talia objecta præcisè proper voluntatem, censet Pallavicinus, ex mente S. Augustini non licere, sed referenda esse ad vltimum finem. Rationem hujus rei reddit, quod cum Deus elevaverit naturam humam ad beatitudinem supernaturalem, à qua procuranda & acquirenda plurimum avertit studium voluptatis corporeæ, expediebat in hunc finem ejusmodi studium omnino prohiberi, quod non contingeret in statu puræ naturæ. Ita Pallavicinus in libello citato, qua deinde in suo Tomo omisit, & alia argumenta relata substituit.

Objiciunt aliqui. Datur actus indifferens in specie, ut diximus Conclus. 1. ergo etiam datur indifferens in individuo. Probatur Conseq. Sicut enim, quidquid convenit generi convenit etiam speciei, ita quidquid convenit speciei, convenit etiam individuo, & repugnat species, qua non possit existere in aliquo individuo. Respondeo, eo modo & sensu quo datur actus indifferens in specie, nempe præcisive, non verò realiter, etiam dati actum indifferens in individuo, nempe actum ipsum individuum posse considerari præcisè in ordine ad objectum, maximè directum & principale, quod quia secundum se & seclusis circumstantijs nec est honestum nec dishonestum, sed præcisè licitum, hinc est, quod actus sub tali præcisa consideratione, nec intelligatur bonus nec malus, sed indifferens. Si verò consideretur actus secundum omnia qua habet identificata realiter, adeoque secundum omnem determinationem (qua est consideratio individui qua talis) non potest esse indifferens, ut probatum est, & hoc sensu concedi potest totum argumentum.

